

میدیا له نیوان چه کوشی ئینفوگراسى و ئاشووبى رۆژنامە قانىدا!

22-08-2023

نووسەرەكان
زريان رۆژھەلاتى

کورتە : لەم رۆژانەدا کە چەکوشى ئینفوگراسى لە سەر زەين و بىركىرىنەوەي كوردە لە سەرتاسەرى رۆژھەلاتى نیوھەپەست، هەروەها لە وەختانەدا کە رۆژنامە ۋانى و کارى مىدىا كەوتۇوهتە نىو ئاشووبىيىكى گەورەوە، تۆپى مىدىايى روودا و سەركەوتتىكى دىكەي تۆماركەرەد و خەلاتى زېرىنى سەتىقى لە بوارى مىدىا بىردىوھ. بىڭومان ئەمە دەسکەوتتىكى گەرنگە، بەلام دىيوهكەي دىكە ئەوهەيە کە بەرپرسىيارىي رووداۋىش لە ھەردۇو ئاستى كۆممەلگە و کارى مىدىايى دا زىاتر دەكات.

لەم رۆزانەدا کە چەکوشى ئىنفوگراسى لەسەر زەين و بىرگىرنەوەي كورده لە سەرتاسەرى رۆژھەلاتى نىۋەتلىكىسىتەت، ھەروەھا لە وەختانەدا كە رۆزنامەقانى و كارى مىديا كەوتۇوھەتە نىۋ ئاشۇوبىنى گەورەوە، تۈرى مىديايى روودا و سەركەوتتىكى دىكەي توْماركىد و خەلاتى زېرىنى سەتىقى لە بوارى مىديا بىردىوھە. بىڭومان ئەمە دەسكەوتتىكى گەرنگە، بەلام دىوهەكەي دىكە ئەوهەيە كە بەرپرسىيارىي رووداۋىش لە ھەردۇو ئاستى كۆممەلگە و كارى مىديايى دا زىاتر دەكتەت.

تەكىنەلۇزيا ھەممۇ كات ھۆكاريڭى كارىگەر بۇوە لە وەرگۈرۇنانە كە بەسەر كۆممەلگەكەندا دىن. لەم سالانەي دوايىدا بەرپوونى ئەوهەمان لەن دىاربۇوە كە چۈن چۈنى ئاشۇوبى روْزنامەقانى، بەرھەمھەنەنلىنى فەرەچەشىن و فەرە سەرچاوهى زانىارى كە زۆر جارىش بەرھەمى "درۇ" ئىلەدەكەوتتىھە، لەكەل بەرھەمھەنەنلىنى "درۇن" دا ئاراستەيان بە دۆخى سىپاسى و كۆممەلەتىيەتى كوردىستان داوه. درۇ و درۇن وەك مۇتەكەي كۆممەلگەي كوردىن لەم چاخە دېجىتالىيەدا، بەلام باھەتى كارىگەرلىپ پىشىكەوتتىن تەكىنەلۇزىيەكى شەپى دەرۇن دەھىلەمەوە بۇ كاتىكى دىكە و ھۆكاري باسکەرنەكەي لىرە، تەنبا بۇ ئەوهەبۇ كە ئاماڭەيەكى بەھېزىر بەدم بەھەي كە تەكىنەلۇزيا خەرىكە لە زۆر رەھەندەھە كوردىستان دەھىلەت.

چەکوشى ئىنفوگراسى لەسەر كۆممەلگەي كوردى

ئىستا ئىدى نەك تەنبا بە سەركوتکارى و زۆرىي سەرمایە، بەلکو بەھۇي بەكارھەنەنلىنى زانىارىيەوە كۆممەلگەكەندا كۆنترۇقل دەكرىن. ئەم قىسانەي Byung-Chul Han و دەستەوازەي "كاپيتالىزمى زانىارى" بۇ تىكەيشتنى زىاتر لە دۆخى نەتەھەوەيەكى وەك كورد كە تاوهەكى سەردىھەمى پىشەسازى و ئىستاش، لە دۆخى نائازادىدا بۇوە، زۆر گەرنگە. لە ئاستى دەرھەوەدا، رۆزانە لە چەندىن شوينىن جىاوازە، زەينى مەرۆفە كورد بە زانىارىي بەرھەمھەنەنلىرا پە دەكىتتە، بەوهەش لە كاتىكىدا كە وادەزانىن فيرى شتى تازە بۇوین، گۇتار و ئابىدایا كەسان و دەولەتانى دىكە دووبارە دەكەينەوە. داگىرکارىي جوگرافىيە كوردىستان لە سەردىھەمانى پىشۇوتە، شتىكى دىيار و بەرچاۋ بۇو، بەلام ئەم شەپۇلەي داگىرکارىي زەينى مەرۆفە كورد، نادىارە ھەرەۋەھاش زۆر مەترسىدارتە. لە ئاستى نىۋۆخۇشدا زانىارىي بەرھەمھەنەنلىرا بۇوەتە بەشىك لە مەلەمانى سىپاسى و وەك ھۆكاريڭى گەرنگ لە قۇولكەرنەوەي قەيرانە نىۋۆخۇيەكەندا رۆلى ھەيە. ئەمەش رىك ئەو شوينەيە كە تىيىدا، مىديا و تاڭ، خواستە يان ناخواستە، تىكەلاؤى ھاوسەنگىيە سىپاسى و جىيۇپۇلەتىكىيەكەن دەبن. ئەو قىسەيەي ھان رىي تىيەتەن كاتىكە كە دەلىت، درۇ و دەلسەش بۇ خۆي زانىارىيە. ھىشتا فربا نەكەوتتۇو كە ناراستىيەكەي بىسەلمىنلى كە ئەو كارىگەرلىيە داناوه، چۈنكە بەھۇي تەكىنەلۇزىيە، درۇش ھاوشىۋەي قىسەي راست دەرفەتى بلاؤبۇونەنەوەي ھەيە. ئا لىرەدايە كە بەرپرسىيارىي رووداۋ زىاتر دەبىت، چۈنكە زىاتر لە كۆمپانىيەكى راگەيىاندن، وەك بىردىكى نەتەھەوەي كوردىستان دەرەكەوتتىھە. ھەندىكىجار خەمى پەيداكردىنى جەماوەر لە سۆشىيال مىديا، دەتوانىت كارىگەرى لەسەر مەتمانەي كەنالەكەن دابنىت. بۇ ئەوهەش پىۋىستە رووداۋ ھەر وەك سەرچاوهىيەكى مەتمانەپىكراو بەمېننەتەوە.

ئاشۇوبى روْزنامەقانى

تەكىنەلۇزىيە نۇي، ئاشۇوبىنى گەرەنەنلىنى كە رۆزنامەقانى لە كوردىستان دروستىكەردىوھە. بەر لە ھەممۇ شتىك ژمارەيەكى زۆرى "كەنال" و "رۆزنامەقان" دەرکەوتتۇن و زۆرى دىكەش بەرپوون. جىاوازىي نىۋان وەرگەر و نىزەرەي پەيام زۆر كەم رەنگ بۇوە. وەك چۈن ھاواوۇلاتىيەك دەتوانىت ھەواڭ بگوازىتتە، كەسىك يان تىمېنلىكى چەند كەسىي بچۈلەنەش دەتوانى ئەو كارە بىكەن. ئەمە بۇ مىديا گۈزارشت لە ئاشۇوبىنى دەكتەت كە ناتوانى لىي ھەللىت. مىديا لە سەردىھەمى دەرگاوانىي زانىارىيەوە كەوتۇوھەتە نىۋ لىشىۋىك لە زانىارىي بىن كۆنترۇقل يان لانىكەم، كەم - كۆنترۇلەتە. سىسىتەمى بەرھەمھەنەنلىنى ئەو زانىارىيەي كە دەگاتە بەرەنگ، وەك شوينەكەن دىكىي دەنبا لە قۇناخىكى وەرگۈرەندايە. ژۇورنالىزم خەرىكە مۇنۇپۇلەتى بەرھەمھەنەنلىنى زانىارى لە كىس دەدات. بىڭومان مىديا بۇ گەياندىنى پەيامى خۆي پىۋىستى بە جەماوەر، بەلام خەمى بەدەستەنەنلىنى جەماوەر خەرىكە سنورەكەنلىنى نىۋان كارى ژۇورنالىستى و كارى پەيوندەنەيەكەنلىش لىل و نارۇون دەكتەت. بۇ نەممەن بىلەتلىكىنى دەكتەت كەنالەكەن دابنىت. بۇ ئەوهەش بىلەتلىكىنى دەكتەت كە دەشى بۇ ئامانجىكى پەيوندەنلىكى يان راگەتنى جەماوەر بىت.

لەو ئاشۇوبەدا كە بەرپايدە دەبىت، ئەركى مىديايىك كە دەيھەي لە لۇوتەدا بەمېننەتەوە، ئىدى تەنبا گۆاستنەوەي زانىارى نىيە، بەلکو پېشىراستىكەردىنەوە و قۇوڭىرىنى دەكتەت كەنالەكەنلىنى بەشىۋەيەكى سەرنجىراكىش. واتە پىۋىستى بە وردى و لىكۆلەنەوەي زىاترە نەك تەنبا راگىشانى جەماوەر، چۈنكە خەلکى دەرھەوەي مىدياكارانىش دەتوانى بە ئاسانلىرىن رىكە جەماوەر بەرۋەنەوە.

هان باسی لهوهکردووه، که قهیرانیکی ئەمروق دیموکراسى له جيھان، له واتايىكدا قهيرانى گوينهگىرنە له دهورووبەر. كاپيتالىزم زانيارى، خۇويىكى دروستكىردووه که زياتر بايەخ بە قىسى خۆمان بىدەن و هەر خەرىكى پەسندانى خۆمان بىن. تىڭىيىشتنى من، واقىعى من، وېئىنەي من و... هەمەو شتىكى من... ئىدى لە بەرپرسىيارى كۆممەلەيەتى دوورمان دەكتەوە. بۇ نەمۇونە، دەشىن لەبەر زىادبۇونى بىنەرى بەرنامامەكەي "من" زۆر شت بىرىت کە دوورە لە كارى رۆزئامەقان. كاتىك ئەم دەرى گوينەگىرنە تووشى ميدياكارىك دەبىت، ئەوسا ئىدى زياتر لە ئەركە سەرەكىيەكەي، بە بايەتە پۈپەگەندىيەكانى خۆيەوە سەرقاڭ دەبىت کە لەكۆتايدا ميديا زەرەرى لى دەكت.

رووداو سەمبۇولى دەركەوتەن و زەقبۇونى هوڭارى زانيارىيە لهنىو سىاسەت و كۆممەلگەي كوردى دا. لەپۇوى ناوخۇيىيەوە، سەنۋورەكانى بەزاندۇووه و واقىعى جىۆپلەتىكى زالى بەسەر كوردىستان دا هەلتەكاندۇووه و لە ئاستى دەرەوش دا گۆتارىكى كوردىستانى لەم سەرەدمى دىجىتاللىزەبۇونەدا بىرەو پىداوە، بەلام ئىستا ئىدى ئىمە لە قۇناختىكى مەترسیدارى كارىگەربى ئىنفوگرافىسى و ئاشۇوبىنىكى رۆزئامەقانىداین، بۇيە بەرپرسىيارىيەكانى روودايىش زياترن لە جاران. تەگەرەي ھەۋەرە ئەۋەھىيە كە چۈن چۈنى لهنىوان زانيارى ھەلە و راست، لهنىوان كارى رۆزئامەقانى و كارى پەيوەندى دا، ھەروەھا لهنىوان "من منى رۆزئامەقان" و بەرژەوەندى ئەوانى دىكەدا ھاوسەنگىيەك دروست بىكەت. ئەمە بە بەراورد بە كارىكى ژۇورنالىستى نەربىتى، ئەركىتكى قورس و دۇوارتە، بەلام ھەر ئەۋەش لە يەكەمى بىن ركابەر چاوهەرۇان دەكرىت.